

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Andra kammaren.

Nr 14.

Torsdagen den 5 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 nästlidna mars.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att fru Sandström, som på grund av sjukdom beviljats ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 10 januari—den 31 mars, denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

nr 251, med förslag till lag om ändring i 30 kap. rättegångsbalken i 1734 års lag, m. m.;

nr 252, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.;

nr 253, angående anslag till kristillägg m. m. för budgetåret 1945/46; och

nr 254, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 239, med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 240, angående vissa anslagsfrågor i anledning av omorganisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet;

nr 241, angående anslag till Statens sinnessjukhus: Avlöningar m. m.;

nr 242, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid Statens sinnessjukhus m. m.; och

nr 244, angående olycksfalls- och sjukersättning av statsmedel till deltagare i viss svensk hjälpexpedition till Tyskland.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående reglering av sockernärningen i riket m. m. remitterades propositionen, i vad

Andra kammarens protokoll 1945. Nr 14.

angick anslagsfrågorna, till jordbruksutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Slutligen föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på bordet ligande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 246, angående aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken m. m.; och nr 247, angående inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag; samt

till utrikesutskottet propositionen, nr 249, angående godkännande av Sveriges anslutning till ett mellan Storbritannien, Amerikas förenta stater m. fl. länder träffat, den 5 augusti 1944 i London undertecknat internationellt avtal rörande principerna för fortsättandet av den samfällda kontrollen över handelsjöfarten.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande å bordet vilande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 511 av herr *Lindberg*;
nr 512 av herr *Gustafsson* i Lekåsa m. fl.;
nr 513 av herr *Lindahl* m. fl.;
nr 514 av herr *Senander*;
nr 515 av herrar *Malmberg* i Skövde och *Kyling*;
nr 516 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl.; och
nr 517 av herr *Hagberg* i Malmö m. fl.;

till bevillningsutskottet motionen nr 518 av herr *Hagberg* i Malmö;

till bankoutskottet motionen nr 519 av herr *Gustafsson* i Bogla;

till behandling av lagutskott motionen nr 520 av herr *Rylander* m. fl.;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 521 och 522 av herr *Persson* i Vinberg m. fl.; samt
nr 523 av herr *Kyling* m. fl.;

till statsutskottet motionen nr 524 av herr *Malmberg* i Stockholm;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 525 av herr *Sköldin* m. fl.; och
nr 526 av fröken *Nygren* m. fl.; samt

till statsutskottet motionen nr 527 av herr *Håstad*.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Scensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående åtgärder, som leda till större aktsamhet vid krigsmakten med det inkallade manskapets liv och hälsa.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäkter.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 352, hade herrar *Lundberg* och *Gustafson* i Dädesjö hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om på vad sätt samhällsintresset bäst skall kunna tillvaratagas i våra grustäkter samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäkter.

Utskottet hemställde, att motion II: 352 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Lundberg**: Herr talman! Då jag även i år tillsammans med herr *Gustafson* i Dädesjö är motionär i frågan om tillvaratagandet av samhällsintresset i våra grustäkter, ber jag få framföra en del kompletterande synpunkter till motionen.

Motionen syftar till att söka åstadkomma ett skydd för den svenska landskapsbilden, den vill komma till rätta med oskäligen prispolitiken och jordvärdestegring, den siktar till ett rationellt tillvaratagande av en naturprodukt och den vill även få till stånd en översyn av de skyddsbestämmelser, som gälla vid grustäkterna.

Evad det gäller verkningarna av att man när som helst och hur som helst får sätta i gång med grustäkt äro de sådana, att vi knappast kunna ha råd till att låta denna förstörelse av landskapsbilden fortsätta. Nu kan man givetvis säga, att den fria äganderätten till naturtillgångar även skall innebära rätten till en fri exploatering utan att hänsyn till naturskydds- och kulturminnesvårdssynpunkter skall behöva tagas. Men även om en sådan uppfattning synes råda, anser jag att vi icke stillatigande kunna finna oss i att den svenska landskapsbilden, som jag i varje fall vill anse som en gemensam egendom, vilken vi alla borde känna ansvar för och ha intresse för att söka skydda mot onödig förstörelse, icke får det skydd mot vandalisering, som kan anses nödvändigt ur olika synpunkter. Att förstörelsen ofta är störst i närheten av tätorterna bör även i detta fall uppmärksammas.

Hur det för närvarande ligger till i detta avseende framgår av riksantikvarieämbetets yttrande till motionen, vari det bl. a. sägs: »För varje år erhåller ämbetet kännedom om nya beklämmande exempel på grustäkter i skilda delar av vårt land, som medfört förödande skadegörelser på natur- och kulturminnen. Många gånger har grustäkten även bedrivits på ett så föga rationellt sätt, att också ekonomiska skador vållats. Det förefaller därför alldeles uppenbart att grustäkt bör bli föremål för statlig kontroll, vilken skulle dels förhindra onödigt förstörande av ovärderliga natur- och kulturminnesmärken och dels medverka till en ur praktisk-ekonomisk synpunkt önskvärd rationalisering av grustäkten.» Riksantikvarieämbetet tillstyrker även livligt den i motionen påyrkade utredningen.

Jag skall vidare be att få citera ett uttalande av en person, som är expert på detta område och praktiskt sysslat med dessa frågor, teknologie doktor *Axel Eriksson*. Han säger att »trots att Stockholm har mycket stora reserver av grus pågår en betydande rovdrift på grusmarknaden, vilket är beklagligt ur naturskyddssynpunkt. Såväl efter Uppsala- som Södertäljevägen upplagas år för år nya sår i den vackra åsen. Till och med i själva Hagaparken drives grus-

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäkter. (Forts.)

tag.» — »Dessa grustag», säger doktor Eriksson vidare, »äro icke bara sår i naturen. De äro i vanliga fall även mycket illa skötta sår och belägna efter vägarna, där de mest synas.» Jag anser att de ärade ledamöterna av denna kammare böra beakta detta förhållande, och jag hoppas att det inte redan är för sent att rädda landskapsbilden i någorlunda gott skick.

Prissättningen på grus och den därmed sammanhängande jordvärdestegringen betecknade jag förra året som oskälig, och detta uttalande anser jag gälla även nu. Jag anförde förra året en del exempel på oskäliga priser, och jag vill nu endast komplettera dessa exempel med en del nya, som tillkommit sedan dess och äro ganska talande. Teknologie doktor Eriksson, som jag förut hänvisat till, uttalar, att hans företag kan arrendera grusavverkning för ganska hyfsade priser i Stockholm eller för 60 öre per kbm. Men han tillägger att »man blir därför förvånad, då man i landsorten finner, att markvärdet för grus ofta uppskattas till en eller flera kronor per kbm.»

Jordvärdestegringen i samband med grustäkter framgår bland annat av de priser, som vid en expropriation för en statlig anläggning begärdes av jordägarna. Jag kan nämna, att för ett hemman på 22 hektar, för vilket begärdes 143 000 kronor, kommo 52 000 kronor enbart i mervärde på en grus- och sandförekomst. För ett hemman på 11 hektar begärdes 135 000 kronor, i vilket pris ingick 75 000 kronor för en grusförekomst, och för ett annat hemman begärdes 123 000 kronor i mervärde för en grustäkt. Det ansågs av en del värderingsmän, att ett mervärde för grusförekomsterna av 3 660 kronor per hektar i detta fall kunde godkännas, vilket för de berörda grusförekomsterna skulle innebära ett mervärde av cirka 300 000 kronor, men ägarna ansågo ett mervärde av 1 375 000 kronor vara skäligt och billigt. Nu kan man kanske tycka, att detta inte spelar så stor roll, därför att det ju är stat och kommun som i detta fall fått betala fiolerna, men detta bör icke vara ett hinder för att åtgärder vidtagas.

För byggheten spelar också prisfrågan en viss roll. Man räknar med att det per rumsenhet åtgår 19,4—21 kbm grus eller mera. Till betongkonstruktioner vid industribyggnader, brobyggnader, vägarbeten etc. åtgå betydande kvantiteter grus, och det vill synas som om det försiggår en jämn stegring av grustäckernas värde.

Ett rationellt tillvaratagande av våra grustäkter kan dels åstadkomma fördelaktigare och billigare priser och dels medföra, att vi slippa undan den naturförstöring, som nu utmärker och följer med den ohämmade exploateringen. Det är också angeläget att jordföroreningar förhindras och att erforderliga skyddsåtgärder för arbetskraften bli vidtagna. De nu rådande missförhållandena böra rättas till innan det blir för sent, och det bör vara angeläget att riksdagen håde ur naturvårdande, ekonomiska och andra synpunkter vidtager snabba åtgärder i denna fråga. En allsidig och snabb utredning måste dock läggas till grund för denna verksamhet.

Med hänvisning till det anförda och den betydelse, som våra grustäkter trots allt ha, ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr Gustafson i Dädesjö avgivna motionen nr 352 i denna kammare.

Herr Jansson i Kalix: Herr talman! Samma motion, som i år framförts av herrar Lundberg och Gustafson i Dädesjö, var ju förra året föremål för riksdagens behandling. Motionärerna hade då lagt tyngdpunkten på den ekonomiska sidan av saken. De exempel, som herr Lundberg anför i år, framdrogos delvis även i förra årets kammardebatt. Kammaren avslög då motionen i det stycket. Jag avser i år att hemställa, att kammaren följer föregående års be-

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäkter. (Forts.)

slut, enär jag lika litet som utskottet kan finna, att några nya moment beträffande sakens ekonomiska sida ha tillkommit i år.

Vad sedan beträffar de kulturhistoriska och naturvårdande synpunkterna ha dessa redan genom riksantikvarieämbetets försorg ställts i åtanke hos Kungl. Maj:t, och en framställning från riksantikvarieämbetet föreligger om att Kungl. Maj:t måtte verkställa en utredning »om och i vad mån grustäkt i riket må kunna bedrivas på ett sätt, som är förenligt med såväl kulturminnesvårdens och naturskyddets som en förnuftig materialekonomi berättigade intressen». Det är väl att förutsätta, att Kungl. Maj:t under sådana förhållanden, om skäl därtill finnas, tar upp riksantikvarieämbetets skrivelse till behandling. Under sådana förutsättningar synes det utskottet onödigt att riksdagen jämväl skall begära en utredning om samma sak. Jag tillåter mig därför, herr talman, att i enlighet med utskottets hemställan yrka avslag på motionen.

Herr **Gustafson** i Dädesjö: Herr talman! Jag skall i egenskap av medmotiönär i denna fråga be att få säga några ord.

Utskottets ärade ordförande har med hänvisning till utskottets ställningstagande i fjol yrkat avslag på denna motion, trots att de instanser, som haft att yttra sig över densamma, tillstyrkt en utredning i motionens syfte. Det torde väl eljest förhålla sig så, att var och en, som har en smula kännedom om förhållandena på detta område ute i landet, vet, att det sätt på vilket man handskas med våra grustillgångar inte kan betecknas som någonting annat än rovdrift. Överallt där man ser grustag utgöras de av släntor, som äro uppfyllda av sten, grus och jord och vegetationsrester och som befinna sig i ett tillstånd, som närmast ger intryck av att ett bombnedslag har inträffat på platsen.

Utskottet hänvisar i sitt avstyrkande till vad utskottet sade i fjol, vilket innebär, att man inte behöver tillmäta de yttranden, som avgivits i år, någon större betydelse. I det att utskottet berör riksantikvarieämbetets skrivelse, säger utskottet sig finna, »att genom ganska enkla åtgärder mycket skulle kunna göras för att ett ingalunda önskvärt förfulande av landskapsbilden skulle kunna undvikas» utan att utskottet närmare går in på vilka enkla åtgärder det i detta fall skulle vara fråga om. Vi veta här i landet inte, vilken användning grus kan komma att få inom framtidens teknik och industri, men vad vi alldeles säkert veta är, att våra grustillgångar äro begränsade och att de inte komma att ökas. Det är detta som är den centrala punkten i vår motion. Det gäller alltså hur stora våra grustillgångar äro, på vilket sätt de utnyttjas och på vilket sätt vi skola vårda dem för att de i fortsättningen skola kunna säkerställas för framtidens teknik och industrier. Redan nu finnes på många håll inte tillräckligt med grus för det behov, som till exempel byggnadsindustrin har. Det gäller alltså här ett samhällsintresse av mycket stor betydelse. Men denna kärnfråga har utskottet så vitt jag förstått inte alls diskuterat. I så fall borde detta väl åtminstone med några ord ha redovisats i utlåtandet. Hur jag än vrider och vänder på denna fråga, kan jag inte komma fram till något annat resultat än att utskottets föreliggande utlåtande är mycket svagt, som kammarens ledamöter inte böra låta förleda sig till att acceptera.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Jansson** i Kalix: Herr talman! Man kan väl knappast säga, att utskottsutlåtandet är svagt. Att utlåtandet inte är så omfångsrikt samman-

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäcker. (Forts.)

hänger med den omständigheten, att frågan så uttömmande behandlades vid förra årets riksdag, att det inte förelegat något skäl för utskottet att i år ta upp en stor debatt om samma ämne, detta så mycket mera som utskottet inte ansett sig ha anledning antaga, att kammaren har ändrat mening från föregående år.

Herr Gustafson i Dädesjö: Herr talman! Det var, herr Jansson i Kalix, endast på en punkt, som frågan behandlades på ett ur utskottets synpunkt någorlunda uttömmande sätt i fjol. När det gäller själva centralproblemet, nämligen frågan om våra grustillgångars framtida användning ur samhällsekonomisk synpunkt, kvarstår fortfarande det faktum, att utskottet — såvitt jag förstår — inte har behandlat denna sida av saken.

Herr Lundberg: Herr talman! Då utskottets talesmän förklara, att utskottet inte funnit skäl att lämna den ståndpunkt, som utskottet intog i sitt utlåtande föregående år, skall jag be att få ägna ett par ord åt detta utlåtande. Utskottet åberopar bland annat de myndigheter, som avgivit yttrande föregående år. Jag vill då erinra om, att det endast var domänstyrelsen och Uppsala universitet, som uttalade sig i frågan i fjol.

Beträffande frågan om oskälighetsprissättning på grus säger utskottet, att utskottet icke heller nu kan finna att någon sådan försiggår. De siffror, jag nyss anförde, visa dock, att under föregående år på en plats, där det gällde en expropriering från statens sida, begärdes av ägarna över en miljon kronor i mervärde för grustäkt. Av detta framgår likväl, att dessa grustäcker ha ett visst ekonomiskt värde.

Utskottet säger vidare beträffande de framförda kraven ur kulturminnesvårds- och naturskyddssynpunkt, att genom enkla åtgärder mycket skulle kunna göras för att rädda landskapsbilden. Det skulle varit lämpligt, att utskottets talesmän eller utskottet i sitt utlåtande hade angivit dessa enkla möjligheter att komma till rätta med de rådande olägenheterna på detta område. Men utskottet har nogsamman undvikit att beröra denna fråga.

Jag vill i detta sammanhang även framhålla, att det är ganska nödvändigt att riksdagens utskott överhuvud taget måste se till att varje fråga får en så noggrann och grundlig prövning som möjligt. Herr Jansson i Kalix hävdade ju, att den i motionen framförda frågan för närvarande var under prövning. Jag vill då fråga herr Jansson när det blev kutyman att riksdagen skulle överlåta sin prövo- och beslutanderätt till Kungl. Maj:t och ämbetsverken. För egen del anser jag det angeläget understryka, att det är riksdagens sak att besluta i en fråga som denna. På grund av ifrågavarande tillfälliga utskotts sammansättning förstår jag visserligen, att man knappast skulle ha vågat att i år rucka på den »heliga» äganderätten. Jag kan emellertid inte förstå annat än att oavsett vilken uppfattning man än har rörande äganderätten, bör den nuvarande rovdriften av grustäckerna i landet stävjas fortast möjligt. Det är därför angeläget, att en utredning nu kommer till stånd, som bör kunna uppdraga riktlinjerna för hur man skall gå till väga för att bemästra detta problem.

Herr talman! Jag ber att än en gång få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Hansson i Skegrie: Herr talman! Gentemot vad som från motionärernas sida nyss anfördes, att det i fjol endast var domänstyrelsen och Uppsala universitet som uttalade sig över den då i ämnet väckta motionen, vill

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäkter. (Forts.)

jag framhålla att motionen i fråga avstyrktes förutom av domänstyrelsen även av Stockholms stads fastighetskontor, Stockholms byggnästareförening, Sveriges lantbruksförbund och R. L. F.

När motionärerna nu ånyo föra denna fråga på tal, ha de delat upp ärendet i två huvudlinjer. Det är dels fråga om en ekonomisk motivering, då det framhålles att det är oskäligen höga priser på grus. Därjämte har man åberopat naturskyddssynpunkter, såsom att landskapsbilden skall bevaras m. m. Denna sista argumentering är ny för året och kanske tillkommen för att stärka motionens syfte.

Då motionärerna påstå, att de höga priserna på grus väsentligt medverkat till att fördyra byggnadskostnaderna i gemen, kan jag inte annat än påpeka, att motionärerna söka förbilliga det åtminstone ur kostnadssynpunkt minst väsentliga byggnadsmaterialet. Jag har i denna fråga rådgjort med en arkitektfirma och fått den uppgiften, att till uppförande av ett på landsbygden vanligt hus om två eller tre rum och kök åtgår ungefär 30 kubikmeter grus. Om gruset skulle betinga den enligt herr Lundbergs åsikt, oskäligen höga kostnaden av 3 kronor per kubikmeter, betyder detta att den totala mängd grus, som skulle åtgå för uppförande av ett dylikt hus skulle kosta ca 90—100 kronor. Om fastigheten i fråga skulle dra en kostnad av omkring 20 000 kronor skulle således kostnaderna för gruset allenast utgöra $\frac{1}{2}$ % av de totala byggnadskostnaderna. Ändå har jag i mitt exempel räknat med ett gruspris som motionärerna anse vara oskäligt.

Herr Lundberg framhöll i sitt första anförande, att stora överpriser erlades för fastigheter, som hade tillgång till grustäkter. Hans motivering på denna punkt skulle ha varit mycket starkare, om han hade anfört dels var dessa grustäkter voro belägna och dels under hur lång tid man kunde räkna med att utvinna grus ur dem. Om man för en fastighet med grustäkt skulle erlägga ett överpris av omkring 50 000 kronor och en sådan grustäkt skulle räcka i 15—20 år, kan jag inte anse, att det skulle vara något oskäligt överpris. Många gånger förhåller det sig på det sättet, att en köpare, som erlägger ett sådant pris för en grustäkt, vill bli ägare till grustäkten därför att den av honom anses vara ett nödvändigt moment i en annan affärsrörelse, som han driver. Det finns exempelvis åkare som köpa grustäkter därför att de skola använda dem för att bättre tillgodogöra sig sin vagnpark eller för att kunna bättre utnyttja hos dem anställd arbetskraft. Det finns vidare byggnästare som köpa grustäkter, som äro välbelägna i förhållande till den ort, där byggnadsverksamhet bedrives. Det finns också murbruksfabriker som köpa grustäkter till dessa priser för att låta dem ingå som ett led i den övriga affärsrörelsen. För sådana affärsföretag ha dessa priser för själva grustagen en jämförelservis liten betydelse.

Förhållandena på detta område liksom på så många andra inom olika delar av landet skifta ganska mycket. Vad som kan anses vara oskäligt i en landsända betraktas inte på samma sätt i en annan. Jag vill upplysa motionärerna om att i mina hemtrakter kostar gruset i medeltal 3 kronor per kubikmeter. För detta pris måste dock ägaren till grustaget avlöna en man, som skall rensa gruset fritt från sten. Denne man har en avlöning om 1:14 kronor i timmen. Han kan i genomsnitt rensa en kubikmeter per timme. Det återstår alltså 1:86 kronor för grusägaren. För detta pris måste han dels hålla verktyg och redskap och dels i många fall uppföra träbryggor m. m. för att inte bilar skola köra fast i grusgropen. Därjämte måste grusägaren avplanera jorden och dessutom stå risk för eventuellt uteblivna likvider. Enligt min mening kan man inte anse det vara

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäcker. (Forts.)
oskäligt att han som gottgörelse för alla dessa utgifter och risker får 1:86 kronor per kubikmeter.

Herr talman! Jag kan inte finna annat än, att de ekonomiska skälen för ett bifall till denna motion äro mycket svaga. I likhet med vad utskottets ärade ordförande yttrade vill även jag framhålla, att motionens synpunkter i avseende å naturskyddet m. m. redan äro tillgodosedda genom riksantikvarieämbetets begäran hos Kungl. Maj:t om utredning. Med hänsyn härtill finner jag inte heller ur dessa synpunkter skäl föreligga till ett bifall till motionen. Med hänvisning till vad jag nu anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Kalix: Herr talman! Jag vill endast med ett par ord beböta vad herr Lundberg nyss anförde om att riksdagen inte skulle frånhända sig sin initiativrätt i olika frågor och överlämna den till Kungl. Maj:t och ämbetsverken. Han åsyftade ju då utskottets hänvisning till att vad som i motionen yrkats ändock skulle komma under Kungl. Maj:ts prövning genom det initiativ som tagits av riksantikvarieämbetet. Utskottet har ingalunda förmenat riksdagen att ta initiativ och göra framställningar till Kungl. Maj:t i olika frågor. Men utskottet har inte funnit angeläget, att riksdagen ovillkorligen skall skriva till Kungl. Maj:t i varje fråga, där initiativ från annat håll redan är taget och ärendet således kommer under Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet har således inte funnit det vara nödvändigt att riksdagen under alla förhållanden skall skriva till Kungl. Maj:t i sådana frågor, vilka genom exempelvis ett ämbetsverks initiativ komma under Kungl. Maj:ts prövning.

Herr talman! Jag ber ännu en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson i Dädesjö: Herr talman! Herr Hanssons i Skegrie anförande vittnar om att utskottets ledamöter inte läst igenom motionen och att de således inte fått riktigt klart för sig vad vi motionärer åsyfta med den i år väckta motionen. Utskottet hänvisar i sin argumentering till vad som av utskottet i fjol anfördes rörande gruspriserna m. m. Jag vill då fråga vilken glädje vi kunna ha av att gruset kan bli billigare på sina håll, därest vi riskera att grustäckerna vanvårdas på ett sådant sätt, att den svenska byggnads- och cementindustrien för sina framtida behov kommer att sakna tillgång till grus. Det är just på detta stora samhällsintresse att grustäckerna skola väl vårdas, som vi motionärer ha velat fästa statsmakternas uppmärksamhet. Jag vill än en gång understryka vad jag i mitt tidigare anförande framhöll, nämligen att vi för närvarande ingenting veta om den användning, som tekniken kan komma att få av grus. Denna användning kan bli mycket omfattande, men vi veta att grustillgången är begränsad. Redan nu föreligger på flera platser stor brist på lämpligt grus för byggnadsindustrien. Vissa grusförekomster äro nu så vanvårdade, att man ofta måste köra flera mil för att hämta exempelvis endast ett billass grus, som skall användas till ett kanske mycket obetydligt cementarbete.

Herr talman! Vi motionärer ha ansett att denna fråga bör utredas inte minst på grund därav att våra grustillgångar ur nationalekonomisk och samhällsekonomisk synpunkt måste jämföras med våra malmförekomster, frågan om förnyring av våra skogsförekomster och andra liknande hela samhället berörande problem. Utskottet har emellertid inte på något sätt beaktat frågans stora betydelse i detta avseende.

Motion angående utredning om natur- och samhällsintressets tillvaratagande vid exploatering av landets grustäcker. (Forts.)

Herr Lundberg: Herr talman! Gentemot vad herr Hansson i Skegrie anförde rörande prissättningens skälighet vill jag framföra, att särskilt när man talar om skälighet måste allting vara relativt. Jag kan erinra herr Hansson i Skegrie om att när en gång våra samhällen började byggas upp, voro tomtvärdena en mycket oväsentlig del av byggnadskostnaderna. Man kunde då få köpa ett tunnland mark för endast några kronor. Men om herr Hansson i Skegrie närmare skärskådar tomtvärdena nu tror jag, att han måste beteckna dem som oskäliga åtminstone på en del håll. De ledande inom samhället ha emellertid kommit underfund med att åtgärder böra vidtagas för att rätta till dessa missförhållanden.

Beträffande de av mig anförda fallen, där jordägarna erbjödos en mervärdestegring i anledning av förefintliga grustäcker om 3 660 kronor per hektar, vill jag ytterligare understryka, att jordägarna själva ansågo denna stegring oskäligt låg. För egen del anser jag, att jordvärdestegringen måste betecknas som ganska kraftigt tilltagen.

Angående naturskyddssynpunkterna i denna fråga har utskottet inte angivit, om Kungl. Maj:t upptagit frågan till prövning. Ej heller lämnades besked härom under diskussionen i utskottet.

Då herr Jansson i Kalix framhåller, att initiativ redan tagits i frågan och att riksdagen inte skall skriva till Kungl. Maj:t i onödan, vill jag erinra honom om att först efter det jag i fjol väckte min motion i denna fråga har riksantikvarieämbetet skrivit till Konungen och anfört just de skäl, som jag framfört i min motion. Sedan avtog visserligen riksdagen min motion, men detta är väl icke något skäl, varför inte riksdagen skulle kunna ändra sin uppfattning. Det är angeläget att någonting vidtages i frågan. Det gäller här endast en utredning. Vad utredningen kommer till vet jag inte. Jag hoppas dock att utredningens resultat skall bli så positivt, att man kan vidta anordningar för att ge våra grustäcker det skydd de behöva.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 121 ja och 69 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

*Motion an-
gående utred-
ning om rätt
till en fri-
biljett för
semesterresa
åt folkpen-
sionärer
m. m.*

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående utredning om rätt till en fribiljett för semesterresa åt folkpensionärer och åt deras hustrur, som icke uppnått pensionsåldern.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 25, hade herr *Lindholm* hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning angående rätt till en fribiljett för semesterresa åt folkpensionärer och åt deras hustrur i de fall dessa ej uppnått pensionsåldern samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag till bestämmelser, som erfordras».

Utskottet hemställde, att motionen II: 25 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lindholm*: Herr talman! Utskottet har byggt sitt utlåtande på socialvårdskommitténs yttrande över den av mig väckta motionen. Denna kommitté har i sitt yttrande framhållit två skäl, på vilka den byggt sitt avstyrkande, dels att det finns andra folkgrupper, som skulle ha större behov av en rekreationsresa, dels ock att man inom kommittén förbereder ett förslag till en betydande förbättring av nu utgående folkpensioner. Då det gäller sociala reformer, kan man uppenbarligen alltid hänvisa till att det finns andra medborgare, som äro i större behov av omvårdnad än dem för vilka det förordas. Detta har varit och kommer väl alltjämt att förbli de obotfärdigas förhinder på den punkten. När socialvårdskommittén påpekade, att den ämnar förorda betydande förbättringar av folkpensionerna, och att man därigenom kanske skulle lösa detta problem åt folkpensionärerna, måste jag för min del uttala mitt tvivel på den punkten. Jag tror icke, att kommittén kommer att framlägga förslag, som innebär en så betydande förbättring, att man därmed möjliggör för folkpensionärerna att tillgodose detta önskemål. Jag förmodar att pensionärerna leva på en så pass låg standard, att det finns annat, som är nödvändigare för dem, och för vilket de avstå från möjligheten att företaga en resa.

Förutom socialvårdskommittén ha även pensionsstyrelsen och järnvägsstyrelsen yttrat sig över denna motion. Jag delar till fullo pensionsstyrelsens uppfattning, när styrelsen säger, att det endast bör gälla pensionärer med tilläggspension. Det är alldeles uppenbart, att de, som ha en betydande inkomst från annat håll, som omöjliggör för dem att erhålla tilläggspension, icke komma att åtnjuta denna förmån. Av dessa ämbetsverks yttranden framgår icke, att de avstyrkt den framlagda motionen. Järnvägsstyrelsen har i anknytning till uttalandena i min motion gjort en del påpekanden. Tydligt har järnvägsstyrelsen liksom utskottet missuppfattat innebörden i min motion. Jag har nämligen aldrig ifrågasatt, att statens järnvägar skulle bekosta hela kallet. Jag har tvärtom i motionen framhållit, att det är förenat med utgifter för staten, men att det till väsentlig del blir en bokföringsfråga. Om man ställer antalet pensionärer i förhållande till den trafik som förekommer i vårt land, skall man komma underfund med att det icke blir någon större belastning. Om man därtill icke skulle medge rätt till fribiljetter beträffande resor vid jul, påsk och midsommar och eventuellt söka begränsa dem omkring övriga helger, blir det icke något större problem för järnvägsstyrelsen att genomföra detta inom ramen för den nuvarande ordningen. Det behöver icke medföra de stora extra kostnader, som framhållits, och följaktligen blir det i betydande grad en bokföringsfråga.

Motion angående utredning om rätt till en fribiljett för semesterresa åt folkpensionärer m. m. (Forts.)

Man har också erinrat om att det alltså finns enskilda järnvägar. Det har jag också påpekat i min motion, men som bekant har riksdagen tidigare beslutat, att staten skall övertaga hela järnvägsnätet, och detta pågår nu för fullt. Följaktligen blir det den dag, då staten övertagit hela järnvägsväsendet, till väsentlig del en bokföringsfråga. Givetvis blir det dock vissa utgifter för staten.

Beträffande sedan själva sakfrågan har från utskottets sida uttalats, att saken är behjärtansvärd. Om man kan vara överens med utskottet i det avseendet, kan jag icke finna, att man skulle kunna invända något emot att man nu verkställde en utredning i frågan, så att detta kunde genomföras samtidigt med den reformering av folkpensionerna, som skall verkställas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 25 i denna kammar.

Herr **Skantze**: Herr talman! Som den ärade motionären nyss nämnde äro han och utskottet fullkomligt eniga om det behjärtansvärda i motionens syfte, men då det gäller att realisera hans önskemål, gå åsikterna isär. Järnvägsstyrelsen har alldeles klart visat, att saken icke är så enkel som motionären vill göra gällande, nämligen att det hela blott skulle vara en bokföringsfråga. Skall man bereda folkpensionärerna denna möjlighet till semesterresor, måste det bli fråga om anslag. Man kan då fråga sig: om man skall ge dem en ny förmån, är det då skäl att precisera den till något så speciellt som en resa? Det kan ju tänkas, att många folkpensionärer vilja ha denna förmån i form av någonting annat, som är nyttigare och mera önskvärdt än en resa. Det är med utgångspunkt från den frågeställningen, som utskottet funnit den väg, socialvårds-kommittén anvisar i sitt remissyttrande, nämligen att bereda folkpensionärerna förbättrade ekonomiska förmåner, vara en riktigare väg att lösa även det problem som motionären framfört i sin motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindholm**: Herr talman! Det är alldeles riktigt, att man såsom utskottets ärade talesman säger kan ge pensionärerna — låt oss säga — 30 kronor till. Det är emellertid ett faktum, att dessa pensionärer leva på en så låg levnadsstandard, att de i många fall vilja använda dessa 30 kronor till någonting annat än det som man här avser. Motionärens mening är ju att bereda dem tillfälle till någon rekreation. Jag kan nämna exempelvis, att jag för någon tid sedan samtalade med en gammal pensionär, som icke haft möjlighet att sammanträffa med sina barn inom en tidrymd av femton à tjugu år, därför att de bodde alltför långt bort. Om han nu får 30 kronor till per år i pension, tror jag icke, att det löser problemet åt honom. Om han däremot har möjlighet att få en fribiljett, löser man frågan. Jag tror icke, att han varje år kommer att utnyttja den. Det finns också många gamla, vilka kanske hela sitt liv önskat att få besöka vissa platser i vårt land. De ha velat se havet, de ha velat se ett fjäll eller göra ett besök i huvudstaden, men aldrig haft möjlighet därtill. Detta resonemang är visserligen mera känslöbetonat, men då det enligt mitt förmenande icke är förenat med några större utgifter för staten att genomföra detta, anser jag det rimligt och billigt att bevilja pensionärerna denna favör. Man bör nämligen beakta, att i vårt land går ett betydande antal tåg. Av kommunikationstabellen skall man finna, att det dagligen går omkring 2 400 tåg — härvid har man räknat bort den förortstrafik, som förekommer, och de små järnvägsstumpar, som alltid finnas här och var. Om man räknar med att den siffra som utskottet angivit är riktig, blir det icke en pensionär per

Motion angående utredning om rätt till en fribiljett för semesterresa åt folkpensionärer m. m. (Forts.)

tåg. Det skulle vara intressant att veta, hur pass höga utgifter det skulle åsamka järnvägsstyrelsen att påtaga sig denna ökade trafikbelastning.

Jag anser, att utskottets talesman icke anfört tillräckliga skäl för att jag skulle återtaga mitt yrkande, varför jag, herr talman, vidhåller yrkandet om bifall till den av mig väckta motionen.

Herr **Skantze**: Herr talman! Jag kan icke annat än beklaga, att motionären icke kan dela mina synpunkter. Om man nu skall ge pensionärerna en förmån, kan det väl ändå icke vara rimligt och rättvist att binda den vid en viss bestämd sak. Huru önskvärdt det än är, att den grupp av folkpensionärer, som skulle vilja göra en resa, skall få möjlighet därtill, är det väl ändock mera rättvist att ge lika åt alla och låta var och en välja. Det kan ju dock tänkas, att man med den slant som det skulle kosta kan ge pensionärerna en möjlighet till något, som är nyttigare för dem än den rekreation motionären vill påtvinga dem.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befunns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Motion om ökad giltighetstid för vissa tur- och returbiljetter vid statens järnvägar.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående ökad giltighetstid för vissa tur- och returbiljetter vid statens järnvägar.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 349, hade herr *Witzell* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning om åtgärder i enlighet med i motionen uttalade önskemål i fråga om förlängd giltighetstid för vissa tur- och returbiljetter vid statens järnvägar».

Utskottet hemställde, att motionen II: 349 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Witzell**: Herr talman! Jag ber att få tacka för den förståelse, som utskottet i sitt utlåtande visat för det i min motion framförda önskemålet i

Motion om ökad giltighetstid för vissa tur- och returbiljetter vid statens järnvägar m. m. (Forts.)

fråga om tur- och returbiljetternas giltighetstid. Visserligen utmynnar utskottets utlåtande i en hemställan om att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd, men jag noterar med tacksamhet, att utskottet förklarar sig finna frågan värd beaktande, och vidare att utskottet utgår ifrån att järnvägsstyrelsen kommer att framlägga förslag i enlighet med motionärens önskemål, så snart förhållandena det medgiva. Dessa utskottets uttalanden betraktar jag i själva verket som en tillstyrkan till motionens huvudsyfte.

Utskottet och motionären äro i sin uppfattning skiljaktiga blott i ett avseende, nämligen i fråga om den lämpliga tidpunkten för förslaget realiserande. Jag kan icke dela utskottets uppfattning, att ett bifall till motionen skulle inverka försvärande på järnvägarnas trafikförhållanden. Om folk reser med den nu gällande tur- och returbiljetten och således färdas åter inom tio dagar eller om man reser bort på samma villkor för att återvända inom en månad, förefaller det mig, som om svårigheterna för järnvägarna skulle vara ungefär lika stora eller till och med snarare, att svårigheterna skulle vara mindre, om återresetiden utsträcktes. Ju längre tiden för återresan utsträcker, desto större utjämning av resandetrafiken torde kunna åstadkommas. I all synnerhet bör detta göra sig märkbart vid en tidpunkt för masssemesterarnas uttagande, exempelvis midsommartiden. Vid ett stort antal fabriker och inom industrien överhuvud taget uttages den lagstadgade semestern oftast i samband med midsommarhelgen. På grund av tur- och returbiljettens korta giltighetstid förorsakar denna massa semestrar en kraftig belastning av resandetrafiken på våra järnvägar — en belastning, som ovillkorligen skulle bli mindre kännbar, om en utjämning komme till stånd genom att tur- och returbiljetterna fingo en längre giltighetstid. Samma erfarenhet skulle man troligen kunna göra i fråga om trafiken vid jul-, påsk- och pingsthelgerna. Såsom förhållandena nu äro tvingas människorna att göra såväl bort- som återresan inom den begränsade tiden av blott tio dagar. Om biljetternas giltighetstid i stället utsträcktes till en månad, skulle resenärerna säkerligen stanna borta längre tid än tio dagar, och en utjämning av resandetrafiken skulle därigenom åstadkommas.

Det bör i detta sammanhang kanske erinras om att järnvägarna särskilt vid de stora helgerna utnyttjas hårt genom de då förekommande stora militärpermissionerna. Jag kan således icke dela utskottets uppfattning, att en utsträckt giltighetstid för tur- och returbiljetterna skulle öka trafiksvårigheterna, utan jag anser, att den skulle verka i rakt motsatt riktning. Jag har samtalat med järnvägsmän av olika grader och av samtliga fått riktigheten av min uppfattning bestyrkt. Ju längre återresetiden utsträcker, desto större måste utjämningen av trafikbelastningen bli. Med all respekt för den sakkunskap, som finns inom järnvägsstyrelsen, tillåter jag mig i alla fall, herr talman, att sätta en mycket stor tilltro till den mening, som omfattas av de järnvägsmän, vilka i sin dagliga gärning komma detta spörsmål in på livet.

I min motion har jag såsom ett särskilt skäl för mitt yrkande anført, att den lagstadgade minimisemestern i de flesta fall sträcker sig över en tidrymd av fjorton dagar, därav tolv helgfria och två icke helgfria dagar. Den stora massan av det arbetande folket har blott dessa fjorton dagar att söka den rekreation och den semestervila, som en resa kan erbjuda. Om riksdagen genom särskild lag garanterat fjorton dagars semester, synes det vara i hög grad motiverat, att riksdagen också ser till att möjlighet beredes de semesterande att kunna utnyttja hela fritiden och icke blott en del av denna. För ett par veckor sedan fann riksdagen lämpligt att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till husmoderssemester med en kvarts miljon kronor, men denna för-

Motion om ökad giltighetstid för vissa tur- och returbiljetter vid statens järnvägar. (Forts.)

åldrade bestämmelse om tur- och returbiljetternas giltighetstid lägger hinder i vägen för dessa husmödrar att utnyttja mer än åtta, nio dagar av sin semestertid för en rekreationsresa. Samma är förhållandet för det stora flertalet av andra människor, som blott ha förmånen av den lagstadgade minimisemestern. Det är inkonsekvent, att staten lagstiftar om fjorton dagars semestertid och samtidigt lägger hinder i vägen för folk att i full utsträckning kunna begagna sig av denna semestertid. Jag upprepar vad jag sagt i min motion, att för dem som befinna sig i den löneställningen att de ha fyra, fem, sex veckors semester, spelar det icke så stor roll att få betala avgift för två enkla biljetter, men för dem som ha så låg inkomst att de blott komma i åtnjutande av den lagstadgade minimisemestern, kan naturligtvis priset på en tur- och returbiljett spela en avsevärd roll, när det gäller deras möjligheter till en rekreationsresa.

Jag ber, herr talman, slutligen att få fästa kammarens uppmärksamhet på att folkkrörelsernas stora rese- och semesterorganisation, Reso, tillstyrkt bifall till det i motionen framställda yrkandet. I sitt yttrande konstaterar organisationen följande: »Från sin verksamhet hade organisationen erfarenhet av att publiken med nuvarande korta giltighetstid i regel begränsade sin vistelse vid uppehåll under semester till 8—9 dagar för att kunna utnyttja tur- och returbiljett. Härigenom tvangs många att avkorta sin semester.» Detta måste anses beklagligt.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr **Skantzé**: Herr talman! Den ärade motionären har ju själv konstaterat, att järnvägsstyrelsen är överens med honom om att man bör genomföra det önskemål, som han har framfört. Han har också själv nyss konstaterat, att frågan bara gäller valet av tidpunkt för realiserandet av detta önskemål. Järnvägsstyrelsen å sin sida håller före, att en utsträckning nu av giltighetstiden skulle medföra en resandefrekvens av sådan omfattning, att den skulle förorsaka allvarliga svårigheter. Transportsystemet är hårt pressat, och varje ökning, hur liten den än må vara, gör det ännu svårare att klara situationen.

Nu sökte den ärade motionären leda i bevis, att en utsträckning av giltighetstiden i verkligheten skulle resultera i en lättnad i svårigheterna därigenom att resorna inte skulle bli så koncentrerade som nu utan mer utspridda. Givetvis ligger det åtskilligt i ett sådant resonemang, men man får nog inte se bort ifrån, att en hel del resor nu inte komma till stånd, därför att det ställer sig för dyrbart med två enkla biljetter. Om giltighetstiden för returbiljetter utsträcker, kommer det att bli möjligt att göra dessa resor. Det nuvarande systemet medför alltså en inskränkning av antalet resor, och den inskränkingen skulle komma att falla bort, om man utsträcker giltighetstiden. Vad som väger mest kan ju vara svårt att avgöra. För min del tror jag nog, att järnvägsstyrelsen har goda skäl för sin uppfattning.

Det är klart, att det inte är tillfredsställande att behöva vänta på genomförandet av en åtgärd, om vars lämplighet man är överens. Vi leva emellertid under extraordinära förhållanden men se ju dess bättre nu en skymt av att det så småningom skall ljusna och det kanske relativt snart. Det vill förefalla mig, som om det då knappast skulle vara skäl i att riksdagen nu tar en annan ställning till denna sak än vad den gjorde år 1943, då frågan var uppe på samma sätt som nu. Så snart förhållandena medge det vill järnvägsstyrelsen genomföra en förlängning av giltighetstiden, men för närvarande anser den sig inte kunna tillstyrka en sådan åtgärd.

Motion om ökad giltighetstid för vissa tur- och returbiljetter vid statens järnvägar m. m. (Forts.)

Detta har varit avgörande för utskottet, och det är med den motiveringen, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därpå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående nedbringande av avgiften för nyinstallation av telefonapparater.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 355, hade herr *Adolfsson m. fl.* föreslagit, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i syfte att nedbringa avgiften för nyinstallation av telefonapparater till 20 kronor.»

Motion angående nedbringande av avgiften för nyinstallation av telefonapparater.

Utskottet hemställde, att motionen II: 355 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Adolfsson: Herr talman! Jag ber först att få uttrycka en liten smula förvåning över att andra kammarens tredje tillfälliga utskott i sitt utlåtande på sådant sätt har påmint om att detta ärende nyligen har behandlats av riksdagen, som om frågan därmed skulle anses vara slubehandlad för denna gång. Jag hoppas verkligen att utskottet inte menar, att det skulle vara parlamentarisk sedvänja att besluta i förskott.

Det tillfälle, som utskottet hänvisar till, avser statsverkspropositionens förslag om anslag till nya abonnentanläggningar för telefon. Vid denna frågas behandling erinrades från kommunistiskt håll om vår motion, som innehöll krav på skrivelse till Kungl. Maj:t om nedsättning av avgiften för nyinstallation av telefonapparater. Vi erinrade om frågan den gången, därför att vi ansågo att vi borde hålla frågan öppen. Herr Persson i Tidaholm, som vid det tillfället talade för utskottet, lät i ett anförande i anslutning härtill förstå, att det ju sedermera fanns tillfälle att närmare granska denna fråga. Under sådana förhållanden är det ett rätt klen argument att hänvisa till att andra kammaren nyligen har behandlat just detta ärende. Behandlingen skedde ju dock synnerligen långt efter det att min och mina medmotionärers motion hade inlämnats.

Ej heller de övriga argument, som anförts från utskottets eller telegrafstyrelsens sida, förefalla övertygande, eftersom de i stort sett endast äro formalistiska. För oss, som ha motionerat, ligger frågan till på följande sätt: söker man motverka köplusten genom att höja en varas pris, så blir konsekvensen, att varan utan hinder blir åtkomlig för de kapitalstarka människorna, medan den blir svåråtkomlig eller kanske rent av omöjlig att erhålla för de fattigare människorna. Det heter, att man skulle utestänga mindre nödvändiga telefonabonnemang genom att höja inträdesavgiften. Ett dylikt syfte kan emellertid icke gärna uppnås genom ett ransoneringsystem av den art, som det här är fråga om, ty medan till exempel en fattig arbetarhusmor av ekonomiska skäl nödgas avstå från en telefonapparat, som *hon behöver*, så hindrar en installationsavgift på 100 kronor på intet sätt en välsituerad person från att skaffa sig en apparat, som han *inte behöver* för fullföljande av sin verksamhet. Det är mot denna orättfärdiga form av ransoneringspolitik, som vår motion riktar

Motion angående nedbringande av avgiften för nyinstallation av telefonapparater. (Forts.)

sig. Såsom för övrigt redan antyddes i motionen se vi frågan huvudsakligen ur principiell synvinkel. Den är i detta fall också den viktigaste.

Utskottet har i sitt utlåtande anfört en tabell, som gjorts upp av telegrafstyrelsen och som gör jämförelser beträffande utvecklingen mellan tiden den $\frac{1}{7}$ 1938—den $\frac{30}{100}$ 1939 och år 1944. Av denna tabell framgår, att den procentuella ökningen av antalet nyteckningar är åtskilligt större för exempelvis hantverkare, lantbrukare och arbetare o. s. v. än för större företagare och högre tjänstemän. Jag förmodar, att man därmed vill söka leda i bevis, att de höjda installationsavgifterna inte ha utgjort något hinder för de nämnda grupperna arbetande människor att skaffa sig en telefon. Se vi emellertid på den rent principiella sidan av saken förefaller det mig, som om denna statistik inte bevisar vad telegrafstyrelsen vill bevisa. På sin höjd kan den bevisa, att större företagare och högre tjänstemän i stort sett redan tidigare ha kunnat tillfredsställa sina önskingar i detta avseende. Därutöver visar den, att ett visst antal fattigare människor haft så stort behov av telefon, att de trots det högre priset ha nödgats skaffa sig en sådan. De ha alltså tvingats att betala en extra skatt till alla de andra, som de fattigare ha begåvats med under de senaste åren. Därmed är också orättfärdigheten i hela detta system belyst.

Telegrafstyrelsen har också i sitt remissyttrande anfört, att avgiften för nyinstallation inte täcker kostnaderna härför. Detta finns det inte någon anledning att ta upp till diskussion, därför att vad telegrafstyrelsen har anfört är intet skäl. Telegrafverkets *samlade* vinst måste vara det avgörande, och något bankruttmässigt företag är telegrafverket ju icke, som alla känna till, eftersom vinsten för kommande budgetår beräknas till inte mindre än 60 miljoner kronor. Jag vill alltså understryka, att det är de samlade inkomsterna och utgifterna, som är det avgörande.

Som motivering för den höga installationsavgiften anföres nu liksom tidigare bristen på installationsmateriel. För egen del skall jag inte vare sig söka bekräfta eller förneka bärkraften hos denna bevekelsegrund, ty jag känner inte till hur det är ställt i detta avseende. Jag förmodar emellertid, att viss marterialbrist råder, framför allt kabelmaterial. Men en sak vill jag ändå ha utsagd, och det är, att man uppfyller inte någon rättfärdighet genom att, såsom skett i utskottets utlåtande och på annat sätt, styrka att avgiften är betungande men sedan ändå förorda att den skall finnas kvar. Vi från kommunistiskt håll vända oss alltså energiskt emot att till exempel en fattig husmor eller en småbonde eller dylik ute på landsbygden, som behöver bryta sin isolering med hjälp av telefonen, skall tvingas att avstå från en nödvändig telefonapparat, medan intet som helst hinder föreligger för en välsituerad person att skaffa sig en apparat, som han absolut inte behöver.

Ja, säger man då, men vi kan inte ransonera denna vara. Telegrafstyrelsen säger i sitt av utskottet citerade yttrande, ett yttrande som utskottet finner vara välbetäckt, att vid ett eventuellt införande av behovsprövning skulle det gälla att söka skipa rättvisa mellan omkring 10 000 telefonspekulanter per månad. Jag frågar: varför är man så rädd för behovsprövning just i detta fall? Behovsprövning tillämpas ju i en oändlighet av fall, av vilka många äro av mycket mera komplicerad karaktär än vad detta kan vara.

Ja, herr talman, det får tills vidare räcka för min del med dessa erinringar. Jag vill endast understryka, att jag absolut inte imponeras av argumentet om svårigheten att genomföra en rättvis ransoneringspolitik. Jag nöjer mig inte heller med att konstatera, såsom annars här göres, att avgiften är betungande. Jag och mina medmotionärer ha den principiella uppfattningen, att den

Motion angående nedbringande av avgiften för nyinstallation av telefonapparater. (Forts.)

nu gällande formen av ransoneringspolitik i detta avseende bör fortast möjligt avskaffas och ersättas med ett rättvisare system. Av denna anledning — framför allt principiella skäl — ha vi i motionen begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t om åtgärder i syfte att nedbringa avgiften för nyinstallation av telefonapparater till 20 kronor.

Av denna principiella anledning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 355 i andra kammaren.

Herr **Skantze**: Herr talman! I början av sitt anförande nämnde den ärade motionären, att utskottet skulle som ett argument för avslag på motionen ha anfört det beslut, som andra kammaren fattade för cirka en månad sedan vid behandlingen av kapitalbudgeten för telegrafverket. Vad utskottet här har skrivit är emellertid inte anfört såsom ett argument, vi ha endast ansett oss skyldiga att omnämna förhållandet på grund av det samband, som det har med den nu föreliggande frågan.

Eftersom saken nu har dragits upp kanske jag dock kan få erinra om att vid den debatt, som då fördes, framkom ett yrkande från motionärernas håll om att man skulle ändra statsutskottets motivering. Statsutskottet hade nämligen i fråga om inträdesavgiften sagt: »Det är självfallet önskvärt att inträdesavgiften, i den mån krigstidens anläggningssvårigheter lätta, kan återföras till en mera normal storleksordning.» Motionärerna yrkade att orden »i den mån krigstidens anläggningssvårigheter lätta» skulle strykas. Kammaren gick emellertid på statsutskottets linje och har därmed gjort till sitt det av utskottet föreslagna uttalandet, att avgiften bör nedsättas så snart svårigheterna lätta. Detta ger ju erforderligt eftertryck till det löfte som telegrafstyrelsen i sitt remissyttrande har avgivit.

Motionärerna bygga emellertid sin motivering huvudsakligen på den principiella inställningen, att man icke skall använda prisförhöjningar som instrument när det gäller att ransonera en vara eller en nyttighet. En sådan principiell inställning kan jag mycket väl vara med om, när det gäller en sådan nyttighet som telefoninnehav. Det är förvisso inte tillfredsställande, att en sådan väg behövt tillgripas, men det är ju ofta så, att när man skall föra ut en princip i levande livet, så stöter man på förhållanden som göra, att man blir tvungen att tumma litet på principen. Detta är just ett sådant fall. Det enda alternativ till sänkt avgift, som har förts fram, är ju införandet av behovsprövning, och motionärens nu framförda argumentation gick ut på att det inte skulle möta någon svårighet att genomföra en sådan behovsprövning. För min del tror jag emellertid, att telegrafstyrelsen har ganska rätt, när den säger, att det skulle medföra mycket stora svårigheter. Att avväga behovet av telefon och skipa rättvisa mellan tiotusen spekulanter per månad måste vara en hart när olöslig uppgift. Redan att dra upp de riktlinjer, efter vilka man skulle gå när det gäller att bedöma det olika behovet av telefon, förefaller mig vara synnerligen svårt.

Nu förhåller det sig ju också i detta fall så, att det bara är fråga om ett provisorium. Det är materialsvårigheterna under kriget, som ha tvingat till försöket att begränsa efterfrågan på telefoner. Det är ytterligt beklagligt, att denna begränsning understundom träffar verkligt ömmande fall, men om man ställer den olägenheten mot den stora apparat, som det skulle medföra att verkligen genomföra en något så när rättvis behovsprövning, då kan man inte finna annat än att den väg, som telegrafstyrelsen har gått, är om också inte önskvärd så dock i varje fall försvarlig.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Andra kammarens protokoll 1945. Nr 14.

Motion angående nedbringande av avgiften för nyinstallation av telefonapparater. (Forts.)

Herr **Adolfsson**: Herr talman! Jag vill till herr Skantzés anförande bara framhålla, att han endast har plats för formella synpunkter. När man exempelvis skall ha ett cykeldäck, så får man vända ut och in på sitt samvete, och en cykelreparatör skall intyga, att det inte är något fel på ens samvetes utslag. Jag menar, att det skulle kunna gå ungefär lika bra, när det gäller den fråga, som vi nu diskutera. Det har också förekommit, att restriktioner ha använts — med behovsprövning — när det har gällt nyinstallation av elektriskt ljus i en sommarstuga eller en stuga, som man inte använder under viss tid. Också på det området föreligger ju materialbrist. Det har varit så, och jag förmodar att det alltjämt är så, att sådan installation inte får äga rum.

När det vidare gäller, att någon fattig skall få del av vår socialvårds alla välsignelser, då finns det ingen bestämmelse, som är för restriktiv och för komplicerad för att behovsprövning skall kunna genomföras, men när det som i detta fall gäller att söka undanskaffa en uppenbar orättvisa, då står man fullkomligt rädlös. Att skipa rättvisa, som man i telegrafstyrelsens remissutlåtande sagt, mellan tio tusen telefonspekulanter per månad tror jag knappast skulle vara svårare än att varje månad skipa rättvisa mellan åtskilligt flera tusental spekulanter, som vilja erhålla, såsom jag nyss nämnde, ett cykeldäck. Finns det bara vilja, går det säkerligen mycket bra att bära denna lilla ytterligare belastning av våra kristidsorgans arbete. Jag konstaterar, att utskottet icke ens vill, att man skall noggrant undersöka möjligheterna att åstadkomma den ordning som vi föreslagit.

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka, att även om frågan till synes icke kan ha någon större politisk räckvidd, så har den dock en stor principiell betydelse, och av denna anledning ber jag ännu en gång att få yrka bifall till vår motion i förevarande ärende.

Herr **Skantze**: Herr talman! Jag skall bara be att i korthet få konstatera, att de exempel som den ärade motionären nu anförde voro just sådana, där en behovsprövning är ganska lätt att genomföra. När det gäller telefonapparater, ligger det icke lika enkelt till. Det är därför som man inte har givit sig in därpå. I varje fall kan det inte vara skäl i att sätta i gång en utredning därom nu, när vi kunna hoppas att inom relativt kort tid få tillbaka våra låga telefonavgifter.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder till införande av sysselsättnings-terapi på landets sjukvårdsanstalter.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivast första kammaren.

§ 12.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående verkställande av en undersökning beträffande den s. k. kolorerade veckopressen m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 443, av herrar *Johnsson* i Stockholm och *Swedberg* hade yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tillsättning av en granskningsnämnd med uppgift att under ett kalenderår följa den kolorerade veckopressen och sådan billighetslitteratur, som i kiosker och på liknande ställen utbjudes särskilt till ungdomen, och att av sina iakttagelser vid årets slut avgiva rapporter till regering och riksdag.»

Motion angående verkställande av en undersökning beträffande den s. k. kolorerade veckopressen m. m.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:443, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Johnsson* i Stockholm: Herr talman! Motionärerna i denna fråga gjorde sig nog inga illusioner om att motionen skulle leda till någon annan åtgärd än som skett, men vi följde det gamla ordspråket »gutta cavat», d. v. s. droppen urholkar stenen. Jag tror väl, att vi en gång i framtiden skola få rätsida på den här saken också.

Jag vill emellertid opponera mig mot den tydning, som givits motionens syftning och konsekvenser.

Den granskningsnämnd, som motionen omnämner, har ingalunda avsetts skola, såsom utskottet säger, hallstämpla utgivna skrifter i två grupper. Inte heller skulle den vidtaga statliga eller rättsliga åtgärder mot publikationer, som inte vunne nämndens gillande, eller — såsom Svenska tidningsutgivareföreningen uttrycker sig — utöva något förmynderskap över den svenska allmänheten när det gäller vad denna skall läsa eller inte.

Motionen har snarare avsett att göra rättvisa åt veckopressen. Det står klart för motionärerna, att det finns mycket hos den svenska veckopressen, som är erkännansvärt, och att skallet mot den många gånger varit obefogat och osakligt. Att skaffa underlag för en objektiv och rättvis bedömning av veckopressen har varit motionens första syfte. Därigenom skulle också ett klarläggande av skadeverkningarna kunna ske.

Jag frågar verkligen: är inte en sådan undersökning både legitim och påkallad? Har det inte nu så länge stått strid om veckopressens skadliga inflytande, att en saklig, auktoriserad undersökning kunde vara på sin plats?

Tidningsutgivareföreningen säger, att det står vem som helst fritt att följa och granska alla tryckalster, som utges här i Sverige. Ja, det står också var och en fritt att t. ex. gå omkring i Sveriges alla köttbutiker och se, om där utbjudes skämt kött, men ändå är det ingen annan som gör det än de som ha officiellt uppdrag att göra det. Ett sådant argument som tidningsutgivareföreningens vittnar inte högt om dess vilja att förstå vad det här gäller. Tror den verkligen, att någon enskild har vare sig tid eller råd att följa hela den tidningsflora som det här gäller? Och även om någon hade möjlighet därtill, med vad auktoritet skulle han sedan kunna tala om vad han funnit? Vad en statligt auktoriserad granskningsnämnd kunde lägga fram inför ansvariga fora skulle ju däremot verka med sin egen auktoritet.

Det är här inte alls fråga om att vidtaga några åtgärder, som stå i strid med gällande tryckfrihetslag. Allt ordande därom är rena nonsens. Kungl. Maj:t skulle väl uppdraga riktlinjer för granskningsnämndens verksamhet och nämnden sedan själv utforma sina arbetsmetoder. Vad som därvid närmast

Motion angående verkställande av en undersökning beträffande den s. k. kolorerade veckopressen m. m. (Forts.)

komme i fråga vore väl att tillämpa ett slags registreringsprincip, d. v. s. att nämnden samlade urklipp av sådant, som nämnden ansåge vara mindervärdigt och skadligt, och låte offentlighetens kritiska ljus falla däröver. Motionen bygger på det förmodandet, att en tidning, som haft ett alltför lågvärdigt innehåll, av sig själv skulle vidtaga en ändring till det bättre hellre än att bli utsatt för granskningsnämndens fortsatta uppmärksamhet. På samma sätt som en acceptant fruktar att få sitt namn i Justitia, skulle en veckotidning draga sig för att alltför mycket skylta i granskningsnämndens klippbok.

Det hade hedrat tidningsutgivareföreningen, om den i stället för utfall mot motionärerna hade erkänt, att icke allt är väl beställt på detta område. Det står en mycket utbredd folkmening bakom kravet på en sanering av veckopressen. Redan ur ekonomisk synpunkt är detta av mycket stor betydelse. Omkring 3 miljoner exemplar av veckopressen lära varje vecka välla ut över vårt folk. Det gör cirka 1 miljon kronor, som varje vecka plockas framför allt ur ungdomens fickor, eller omkring 50 miljoner per år. Det borde också få oss att vakna, när vi gång på gång erinras om att ungdom, som råkat in på brottsliga vägar, främst hämtat sin andliga näring ur den sämre veckopressen och filmen.

Det har talats om censur såsom en följd av motionärernas förslag. Vi ha ju censur och inspektion i fråga om allt som sammanhänger med vår lekamliga näring, men när det gäller det andliga näringsproblemet ställa vi i den heliga tryckfrihetens namn alla dörrar öppna för förgiftningsprocesser. Vi tänka inte på att detta är ett dekadenstecken, ett mene tekel på vår vägg. Den, som reste i Tyskland i början av 1930-talet, har ett outplånligt intryck av hur det moraliska förfallet återspeglades i den förfärliga tidningsfloran på asfalten, och det barbari, som vi senare fått bevittna från tysk sida, har utan ringaste tvivel fått sin näring i denna press. Vår svenska veckopress befinner sig visserligen långt ifrån ett sådant stadium — jag betonar än en gång, att mycket av den står på ett högt plan — men det kunde vara skäl i att lyssna både till väktarna i folket och rösterna ur folkdjupet.

Ivan Oljelund, som väl inte kan betraktas som en fiende till det fria ordet, skrev för några dagar sedan: »Det finns ett visst skydd mot ekonomisk rovdrift av gemensamma materiella värden. Men folkens slumrande andliga miljoner får vem som helst slå under sig. Läskunnigheten ligger på gator och vägar och rovplockas av miljonföretag i lägsta läsvärdhet, en fortsättningskola i kvarsittning. — — — Det är barbariskt, kaotiskt och laglöst.»

En samarbetskommitté, som representerar hundratusen kvinnor, har enträget vädjat om åtgärder och sagt: »För otaligt många, särskilt bland ungdomen, utgör veckopressen den huvudsakliga andliga näringen. Även om i flertalet av dessa publikationer sällan förekomma några direkt anstötliga inslag är både deras allmänna etiska och deras litterära kvalitet alltför undermålig. Man möter en förljugen romantik med falska livsideal och brist på andlig sälta, en översexualiserad och kvalmig livsluft, som måste väsentligt bidra till att skapa en för moraliskt nedbrytande tendenser fruktbar jordmån.»

Och som en representant för folkdjupen må en insändare i Afton-Tidningen i tisdags tjäna: »Vecka efter vecka flödar miljoner ex. av detta romantiskt-idiotiska ideal via veckopressen ungdomen till mötes. Arbetar- och skolflickor matas varje dag med detta hav av skönt kolorerad drivluftspropaganda. — — — När sedan abortmord, könssjukdomar och krossade illusioner breda ut sig, skyller man på — något annat. Avkoppling säger människan, och dyker ned i den kolorerade veckofarans djungel.»

Herr talman! Jag anser, att utskottet kunde ha manifesterat en något mer

Motion angående verkställande av en undersökning beträffande den s. k. kolorerade veckopressen m. m. (Forts.)

positiv inställning genom att åtminstone följa den linje, som ungdomsvårds-kommittén anvisat, och att motionen bort överlämnas dit för beaktande. Jag förstår visserligen nu, att det inte finns några utsikter att här vinna majoritet för motionen, men jag anser mig i alla fall, herr talman, böra yrka bifall till densamma, i förhoppning om att alla, som inse frågans stora vikt, ville moraliskt stödja motionärerna med sina röster.

Herr **Ståhl**: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade i början av sitt anförande, att utskottet inte hade behjärtat syftet med motionen. Det är självklart, att vi inom utskottet lika gärna som pastor Johnsson skulle se, att det svenska folket, och särskilt den svenska ungdomen, läste fullgod litteratur. Men när man skall försöka komma fram till ett sådant mål, måste man därvid som i andra fall välja vägar, som verkligen äro framkomliga, och jag vågar nog påstå, att var och en som tar del av denna motion måste säga sig, att den tanke som ligger bakom dels är ofullgången och dels, då den drages ut i sina konsekvenser, faktiskt leder till en konflikt med den svenska tryckfrihetslagstiftningen.

Pastor Johnsson säger, att avsikten med den föreslagna granskningsnämnden eller eventuellt granskningsmannen icke skulle vara att hallstämpla den svenska veckopressen och icke heller vara att utöva något slags förmynderskap. Det är alldeles omöjligt för den som tar del av motionen att komma till något annat resultat, än att så måste bli fallet. Skulle icke avsikten vara att få fram en sådan hallstämpling, skulle det väl icke vara någon som helst mening med en granskningsnämnd. Ty att bara helt lugnt sitta och läsa veckopressen samt avge en rapport läser icke kunna tjäna något väsentligt syfte.

Jag måste nog säga, att det inte kan vara statens och myndigheternas sak i ett fritt land att söka separera fram en standardiserad andlig näring åt vårt folk. Det måste ske på annat sätt. Jag vet icke, om det förbigått motionären, men det är i alla fall ett faktum, att de samverkande bildningsförbunden själva tillsatt en sådan här nämnd, som skall söka följa veckopressen och påverka opinionen, så att man på detta sätt kan komma fram till en mera vederhäftig läsning.

Jag tror inte, att det behövs någon utförligare motivering, herr talman, för att påvisa, att den väg som motionärerna anvisa är oframkomlig, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående utredning rörande åtgärder för nedbringande av enskildas kostnader för att häva ofrivillig sterilitet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Fröken **Öberg**: Herr talman! I vanliga fall är det kanske inte så trevligt för en motionär att få sin motion avslagen, men när som i detta fall samtliga instanser, till vilka motionen varit remitterad, instämt i dess syfte och det alltså bara är av den anledningen att en utredning inom den närmaste tiden väntas komma från befolkningsutredningen, som man avstyrker motionen, få väl vi motionärer för ögonblicket finna oss i vad utskottet föreslagit. I avvaktan

Motion angående utredning rörande åtgärder för nedbringande av enskildas kostnader för att häva ofrivillig sterilitet.

Motion angående utredning rörande åtgärder för nedbringande av enskildas kostnader för att häva ofrivillig sterilitet. (Forts.)
 på vad den väntade utredningen kan komma att innehålla har jag, herr talman, för dagen intet yrkande att framställa.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Interpellation. Herr **Kristensson** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I samband med rättegångsreformens genomförande har frågan om tingsplatsernas förläggning kommit att aktualiseras. Vid den pågående omprövningen synes i en del fall övervägas, att häradsrätter skola förflyttas från landsbygden till städerna. Planer i den riktningen ha redan vållat allvarlig oro på landsbygden. Häradsrätterna ha vuxit in i bygdernas liv och äro av betydelse för de kulturella förhållandena på svensk landsbygd. I många fall har det hållits ting på en plats i flera århundraden och en tradition utbildats, som icke utan mycket tvingande skäl bör brytas. Det är också av vikt, att beträffande tingsplatsernas läge största möjliga hänsyn toges till befolkningens önskemål inom domsagorna. En förflyttning, som ofta är förenad med kostnader för invånarna i domsagan, bör icke företagas mot en utbredd folkmening. Även ur allmän landsbygdssynpunkt är det önskvärt, att offentliga institutioner behållas på landsbygden och icke centraliseras till städerna.

Med anledning av det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1. Vilka principer anser herr statsrådet böra ligga till grund för omprövningen av tingsplatsernas förläggning?

2. Är herr statsrådet beredd att vid frågan om förändringar respektera landsbygdens önskan att behålla tingsplatserna?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru **Humla**, som anförde: Herr talman! Kvinnans principiella likställighet med mannen i fråga om tillträde till statstjänst fastslås i 1923 års behörighetslag. De enda befodringsgrunderna skola enligt regeringsformen § 28 vara förtjänst och skicklighet. Befordran skall alltså ske oberoende av könet.

I egenskap av suppleant i bankoutskottet har jag varit i tillfälle att iakttaga, hur dessa principer tillämpas i riksdagens verk, riksbanken och riksgäldskontoret. Med förvåning har jag lagt märke till hur man i dessa verk söker att på olika sätt utestänga kvinnor från de högre tjänsterna, och hur dessa åtgärder gång efter annan fått stöd av bankoutskottets majoritet. Vad jag här åsyftar är dels sättet för rekryteringen till den s. k. kammarskrivarkarriären, d. v. s. den högre karriären, och dels principerna för befordran inom denna.

Kompetensfordran för de högre tjänsterna är sedan 1934 i båda verken studentexamen eller viss därmed jämförlig utbildning. Till denna dag har emellertid icke intagits någon kvinnlig student direkt i denna karriär.

Före 1934 gällde för riksbankens del sådana kompetensbestämmelser, att normalskolekompetens var tillräcklig skolunderbyggnad för de högre tjänsterna. En del kvinnor i biträdeskarriären, vilka hade sådan kompetens, sökte efter behörighetslagens ikraftträdande 1925 och erhöilo även kammarskrivartjänster. Detta åstadkom en skarp motsättning mellan den manliga högre personalen, som var och alltjämt är sammansluten till Riksbankstjänstemännens förening, och den kvinnliga, vilken icke äger tillträde till nämnda förening. Den änd-

Interpellation. (Forts.)

ring av kompetensbestämmelserna, som skedde 1934, var av allt att döma frammanad av denna motsättning. Om målet endast varit att höja kompetensen hos de inträdesökande, borde man ju inte tvekat att i fortsättningen intaga även kvinnliga studenter jämsides med manliga. Så har som nämnts icke skett. Men för att också omöjliggöra övergång från biträdeskarriären nekade man efter 1934 att antaga kvinnliga studenter även i biträdeskarriären. Förutom att ett sådant förfarande står i strid med den gängse tillämpade regeln att tillsätta en tjänst med den mest meriterade, står det enligt mitt förmenande i uppenbar strid med behörighetslagens principer.

I fråga om befordran inom den högre karriären vill jag särskilt påtala det förhållandet, att de kvinnliga kammarskrivare i riksbanken, vilka som förut nämnts blivit utnämnda före 1934 (endast tre ha blivit utnämnda senare), icke tillnärmelsevis i samma proportion som de manliga blivit föremål för fortsatt befordran. Endast ett fåtal kvinnor ha befordrats vidare till kammarskrivare. I fråga om befordran av t. ex. en manlig kammarskrivare till förste kammarskrivare tycks befordringsgrunderna förtjänst och skicklighet så gott som alltid sammanfalla med vederbörandes tjänsteålder. Så är däremot icke fallet då det gäller kvinnliga tjänstemän, där denna samstämmighet egendomligt nog aldrig föreligger. Följden härav har blivit, att yngre manliga kammarskrivare passerat betydligt äldre kvinnliga med formellt sett överlägsna meriter. Även då det gäller förordnande på högre tjänst, vilket är en viktig faktor vid bedömning av de sökandes meriter, tyckas de manliga regelmässigt gå före de kvinnliga. Till stöd härför har de senaste åren åberopats ett yttrande av riksbanksfullmäktige, intaget i bankoutskottets utlåtande nr 76 1943 s. 136: »Fullmäktige ha vidare, såsom ovan redan antytts, funnit det vara erforderligt att intill dess den nya organisationen hunnit genomföras under en viss övergångstid vidtaga särskilda anordningar för åstadkommande av en så mjuk övergång till den nya organisationen som möjligt och för underlättande av befordringsutsikterna för den manliga personalen.»

Vid ett ärende nyligen, då en kvinnlig tjänsteman hemställde hos bankoutskottet om en tolkning av detta uttalande, retirerade fullmäktige visserligen och förklarade, att uttalandet ej finge tolkas så, att den manliga personalen skulle gå före den kvinnliga vid förordnanden, utan att vederbörandes tjänsteduglighet skulle vara det enda avgörande. Det förhållandet, att ett sådant uttalande överhuvud taget kunnat fällas, ger dock klart besked om inställningen gentemot de kvinnliga tjänstemännen.

Med stöd av vad jag nu anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet beaktat dessa förhållanden vid riksdagens verk, och är herr statsrådet beredd att medverka till bättre och rättvisare ordning på detta område?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Senander**, som yttrade: Herr talman! Under krigsåren har Tyskland *Interpellation.* begått en rad flagranti kränkningar av den svenska neutraliteten och dessutom vid åtskilliga tillfällen brutit ingångna överenskommelser. I flertalet fall har det utan tvivel rört sig om fullt medvetna handlingar. Skuldregistret är omfattande. Svenska fiskefartyg ha utsatts för beskjutning under utövande av sin fredliga gärning, varvid många fiskare fått sätta livet till. Den fruktansvärda Ulven-katastrofen var otvivelaktigt en direkt följd av tyskarnas

Interpellation. (Forts.)

neutralitetsstridiga minering i svenska farvatten. I samband med Ulvens undergång besköts u-båten Draken inom svenskt territorialvatten av ett tyskt bevärat fartyg. Även svenska flygplan ha utsatts för beskjutning av tyska örlogsmän. Det är också troligt, att ångfartyget Hansas undergång orsakats av tyska neutralitetsstridiga handlingar. Slutligen kunna de upprepade, ofta säkerligen medvetna och överlagda tyska överflygningarna av svenskt territorium anföras som bevis för Tysklands utmanande och provokatoriska hållning mot vårt land.

Jämsides härmad ha tyskarna vid åtskilliga tillfällen demonstrerat sin brist på respekt för med Sverige ingångna överenskommelser. Namnen Äppelbo och Lekvattnet äro värtaliga erinringar om detta faktum. De visa, att inte ens i de fall, där träffade överenskommelser medfört favörer åt Tyskland och den tyska krigföringen, ha dessa respekterats av tyskarna. De beryktade kartaffärerna inneburo också ett missbruk av svenska eftergifter och vittnade dessutom om tyska angreppsplaner mot vårt land.

Overhuvud taget ha tyskarna uppträtt mot Sverige, som om landet varit en del av det tyska »livsrummet». Det ligger ingen överdrift i påståendet, att det hör till sällsyntheterna att Tyskland uppträtt korrekt i sitt förhållande till vårt land. De ständiga utmaningarna ha också av den svenska folkopinionen bevittnats med en ständigt stigande förbittring, och starka röster ha höjts för ett bestämdare uppträdande gentemot nazistregimen.

Svenska regeringens åtgärder mot övergreppen ha i allmänhet inskränkt sig till diplomatiska protester. Dessa ha antingen icke besvarats eller avfärdats i en högdragen, för att icke säga kränkande ton. Någon förbättring i Tysklands uppträdande mot vårt land ha de i alla förhållanden icke åstadkommit. Övergreppen ha fortsatt, som om ingenting inträffat.

I dagarna har en ny upprörande tysk kränkning mot vårt land ägt rum. I närheten av Sölvesborg nedsköts ett svenskt jaktplan efter ett direkt angrepp från ett neutralitetskränkande tyskt plan. Den svenske flygaren fick därvid sätta livet till. Det är uteslutet, att det härvidlag kunnat röra sig om ett misstag. En dylik, från tysk sida vanlig »förklaring» kan icke godtagas, inte minst med hänsyn till de tidigare tyska övergreppen och kränkningarna. Den tyska flygplansbesättningen hade god sikt och blev på sedvanligt sätt uppmärksam på att den befann sig över neutralt område. Det kan därför knappast råda tvivel om att vi här ha att göra med en medveten neutralitetskränkning av synnerligen utmanande slag.

Denna händelse måste anses råga måttet av tyska övergrepp. Det är därför ytterst befogat, att regeringen nu svarar med andra medel än dem som hittills använts. De diplomatiska demarcherna i Berlin ha visat sig verkningslösa. Det behövs mera lättfattliga metoder än protester i umgänget med den dödsdömda nazistregimen. *Ett brytande av förbindelserna med Tyskland skulle hälsas med tillfredsställelse av det stora flertalet av det svenska folket, som under krigsåren med stigande harm tvingats passivt åse de tyska utmaningarna.*

Givetvis innebär en sådan åtgärd ett uppgivande av neutraliteten som riktlinje för svensk utrikespolitik. Men neutraliteten för i nuvarande situation till konsekvenser, som måste fördömas av varje anhängare av frihet och demokrati. Den minskar allvarligt våra möjligheter att återerövra den good-will vårt land tidigare haft hos de folk som i dag kämpa den öppna kampen mot nazismen. Den leder slutligen till sådana märkliga resultat, att svenskt luftvärn skjuter ner allierade plan, medan tyska plan, såsom nyligen skett, skjuter ner svenska plan över svenskt territorium.

Brytandet av de diplomatiska förbindelserna med Tyskland skulle under-

Interpellation. (Forts.)

lätta vårt lands möjligheter att göra en mera positiv insats för våra broderfolk. Även vårt eget läge i krigets slutskede skulle därigenom förbättras. Det bleve lättare att stoppa den ström av nazistflyktingar, som redan börjat söka sig till Sverige, för att i skydd av asylrätten undgå ett rättmätigt straff. Åtgärden skulle dessutom medföra att vi kunde göra oss kvitt de tyska nazister, som under diplomatiskt skydd bedriva konspiration, spionage och annan för vårt land skadlig verksamhet.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder planerar regeringen i anledning av det tyska planets eldgivning mot och nedskjutning av ett svenskt jaktplan i närheten av Sölvesborg?

2. Har regeringen för avsikt att överväga frågan om ett avbrytande av de diplomatiska förbindelserna med Tyskland?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Herr **Ståhl** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Allt emellan- *Interpellation.*
åt komma fall till allmänhetens kännedom som visa, att inte allt är väl beställt inom vår försvarsmakt. Det sista och mycket uppmärksammade exemplet härpå är kapten von Hennigs vid Bohusläns regemente. I stället för att i laga ordning beivra förmenta eller verkliga disciplinbrott från manskapets sida har kapten von Hennigs i ett flertal fall under flera år misshandlat svenska medborgare, som haft att fullgöra sin värnplikt eller varit fast anställda vid försvarsmakten. Tydligt är det här fråga om en man med sjukliga tendenser, som infekterats av de nazistiska våldslärorna. Att vår krigsmakt kan råka ut för dylika personer är i och för sig inte anmärkningsvärt. Uppseendeväckande är däremot, att denne man kunnat uppträda på detta sätt under flera år utan att regementets ledning kommit till klarhet om vad kapten von Hennigs gick för. Detta så mycket mer som denne tidigare tilldragit sig offentlig uppmärksamhet genom sitt olämpliga uppträdande mot manskapet.

Med anledning av vad som nu inträffat anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att kapten von Hennigs överordnade fullgjort sina skyldigheter beträffande övervakningen av hans sätt att handskas med manskapet?

2. Om så inte är fallet, vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att förebygga en upprepning av sådana händelser, som nu kommit till allmänhetens kännedom?

Denna anhållan bordlades.

§ 18.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under sjun-

de huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Herr *Lindberg* avlämnade en av honom och herr *Lövgren* undertecknad motion, nr 528, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående godkännande av Sveriges anslutning till ett mellan Storbritannien, Amerikas förenta stater m. fl. länder träffat, den 5 augusti 1944 i London undertecknat internationellt avtal rörande principerna för fortsättandet av den samfällda kontrollen över handelssjöfarten.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 170, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1945/46, nämligen:

- nr 529 och 530 av herr *Holmström*;
- nr 531 av herr *Holmström m. fl.*;
- nr 532 av herr *Fagerholm*;
- nr 533 av herr *Björling m. fl.*; och
- nr 534 av herr *Björling*.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Fagerholm*, nr 535, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 203, angående anslag till tullverket för budgetåret 1945/46;

herrar *Kyling* och *Henriksson*, nr 536, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken, m. m.;

herr *Nordström* i *Kramfors m. fl.*, nr 537, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående anslag för budgetåret 1945/46 till fria sommarresor för barn, m. m.;

herr *Kyling*, nr 538, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård;

herr *Eriksson* i Stockholm, nr 539, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 218, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet, manskapsavlöningsreglementet och folkskolans avlöningsreglemente, m. m.; och

herr *Holmström*, nr 540, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 218.

Avlämnades följande motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till läroanstalterna för blinda och dövstumma, m. m., nämligen:

- nr 541 av herr *Kyling m. fl.*;
- nr 542 av herr *Håstad m. fl.*; och
- nr 543 av herr *Håstad*.

Avlämnades följande motioner nämligen av:

herr *Hagård m. fl.*, nr 544, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, angående bidrag till avlöning av landsantikvarier, m. m.;

herr *Ericsson* i Kinna, nr 545, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, angående särskilda övergångsförmåner åt långtidsinkallad beredskapspersonal;

herrar *Utbult* och *Johansson* i Öckerö, nr 546, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående anslag till landsfiskalerna m. fl.;

herr *Andersson* i Mölndal m. fl., nr 547, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid Statens sinnessjukhus, m. m.;

herr *Hagberg* i Luleå m. fl., nr 548, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, angående inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag;

herr *Ward*, nr 549, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 199, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; och

herr *Hagård* m. fl., nr 550, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 196, med förslag till lantarbetstidslag, nämligen:

nr 551 av herr *Skoglund* i Doverstorp m. fl.;

nr 552 av herr *Eriksson* i Sandby m. fl.; och

nr 553 av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herrar *Hammarlund* och *Thorell*, nr 554, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till butikstängningslag;

herr *Törnkvist*, nr 555, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, med förslag till lag om ändring i 5 kap. strafflagen, m. m.; och

herr *Hagberg* i Malmö m. fl., nr 556, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 kap. 32, 33 och 34 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående den statsunderstödda torrläggningsverksamheten, nämligen:

nr 557 av herr *Andersson* i Gisselås m. fl.;

nr 558 av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl.;

nr 559 av herr *Andersson* i Hedensbyn m. fl.;

nr 560 och 561 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl.; samt

nr 562 av herr *Jansson* i Kalix m. fl.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Larsson* i Karlstad m. fl., nr 563, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 142, angående anslag till trädgårdsundervisningen; och

herrar *Hansson* i Skediga och *Boman* i Stafsund, nr 564, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Samtliga dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 em.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 7 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 243, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1945/46 m. m.; och
nr 255, angående prisutjämningsavgifter.
Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 250, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 251, med förslag till lag om ändring i 30 kap. rättegångsbalken i 1734 års lag m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 252, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 253, angående anslag till kristillägg m. m. för budgetåret 1945/46 remitterades propositionen, såvitt angick anslag till kristillägg under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet, i vad propositionen rörde anslag till kristillägg under tolfte huvudtiteln med undantag av kristillägg till personal å indragningsstat, till bankoutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition, nr 254, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å bordet vilande motioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet motionen nr 528 av herrar *Lindberg* och *Lövgren*;

till statsutskottet motionerna:

nr 529 och 530 av herr *Holmström*;

nr 531 av herr *Holmström m. fl.*;

nr 532 av herr *Fagerholm*;

nr 533 av herr *Björling m. fl.*;

nr 534 av herr *Björling*;

nr 535 av herr *Fagerholm*;

nr 536 av herrar *Kyling* och *Henriksson*;

nr 537 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*;
 nr 538 av herr *Kyling*;
 nr 539 av herr *Eriksson* i Stockholm;
 nr 540 av herr *Holmström*;
 nr 541 av herr *Kyling m. fl.*;
 nr 542 av herr *Håstad m. fl.*;
 nr 543 av herr *Håstad*;
 nr 544 av herr *Hagård m. fl.*;
 nr 545 av herr *Ericsson* i Kinna;
 nr 546 av herrar *Utbult* och *Johansson* i Öckerö;
 nr 547 av herr *Andersson* i Mölndal *m. fl.*; och
 nr 548 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
 till bevillningsutskottet motionen nr 549 av herr *Ward*;
 till bankoutskottet motionen nr 550 av herr *Hagård m. fl.*;
 till behandling av lagutskott motionerna:
 nr 551 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*;
 nr 552 av herr *Eriksson* i Sandby *m. fl.*;
 nr 553 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*;
 nr 554 av herrar *Hammarlund* och *Thorell*;
 nr 555 av herr *Törnkvist*; och
 nr 556 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*; samt
 till jordbruksutskottet motionerna:
 nr 557 av herr *Andersson* i Gisselås *m. fl.*;
 nr 558 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*;
 nr 559 av herr *Andersson* i Hedensbyn *m. fl.*;
 nr 560 och 561 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*;
 nr 562 av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*;
 nr 563 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*; samt
 nr 564 av herrar *Hansson* i Skediga och *Boman* i Stafsund.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Kristensson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, angående den omprövning av tingsplatsernas förläggning, som kommer att äga rum i samband med rättsgångsreformens genomförande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av fru *Humla* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående befordringsförhållandena för den kvinnliga personalen vid riksdagens verk.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, i anledning därav att ett tyskt flygplan nyligen nedskjutit ett svenskt jaktplan.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Ståhl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående av viss officer utövad miss-handel av honom underlydande manskap.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Olson** i Göteborg, som anförde: Herr talman! Enligt civilförsvarslagen åligger det fastighetsägare bland annat att anskaffa, förvara och underhålla materiel och utrustning, som erfordras för hemskyddets verksamhet, att in-rätta, utrusta och underhålla skyddsrum ävensom att vidtaga anordning för alarmering och mörkläggning. Genom särskilda kungörelser den 16 mars 1945 har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i anledning härav ålagt fastighets-ägarna *dels* att snarast och senast den 31 december 1945 anskaffa viss närmare föreskriven sjukvårdsmateriel för skyddsrummen *och dels* att före den 1 maj 1945 anskaffa och företaga erforderliga åtgärder för anbringande av den ma-teriel som kräves för att åstadkomma en fullgod mörkläggning. Det kan tänkas, att motsvarande ålägganden för fastighetsägare meddelats även på andra håll.

De åtgärder, som med hänsyn till civilförsvaret hittills måst vidtagas av fas-tighetsägarna, ha varit synnerligen betungande, och fastighetsägarna ha, ex-empelvis för skyddsrummen, fått bära sådana kostnader som föranletts av de tid efter annan vidtagna ändringarna i myndigheternas direktiv med avseende å skyddsåtgärdernas beskaffenhet. Därför är det rimligt att begära, att myndig-heterna nu, då faran för avsiktliga krigshandlingar mot vårt land synes mera avlägsen än förut, taga hänsyn till denna kategori av medborgare och icke ålägga dem kostnadskrävande åtgärder, som ej äro oundgängligen nödvändiga.

Mot de ovan anförda föreskrifterna i Göteborg kan invändas, att anskaff-ningen av mörkläggningsmateriel är skäligen onödig nu i vår, då vi stå inför en ljusare årstid, då de icke fylla samma behov som eljest. Sådan materiel torde i enlighet med tidigare meddelade bestämmelser finnas i flertalet bostäder och anläggningar, och en eventuell komplettering härav borde kunna få anstå till fram emot hösten, då man bättre än nu kan bedöma nödvändigheten av sådan komplettering med hänsyn till krigsutvecklingen. Vad beträffar anskaffningen av sjukvårdsmateriel för skyddsrummen kan det ifrågasättas, om det är lämp-ligt att lägga upp förråd av dylik materiel i stadsdelar, vilkas bebyggelse är av sådan art att den icke kan erbjuda något som helst skydd mot bombanfall av den omfattning och verkan som efter den senaste utvecklingen synes vara den vanliga. I ett krigsfall kan befolkningen i stora delar av Göteborg säkerligen icke beredas erforderligt skydd på annat sätt än genom evakuering. Bomban-fallens effektivitet har numera uppenbarligen blivit en helt annan än den man räknat med då nu gällande planer för skyddsåtgärder för befolkningen gjordes upp. Även i detta avseende föreligger följaktligen skäl att icke betunga fastig-hetsägarna med utgifter som i många fall säkerligen visa sig icke kunna fylla sitt syfte.

Med hänsyn till vad sålunda anförts borde ett anstånd med åtgärdernas vid-tagande från fastighetsägarnas sida kunna anses motiverat. Överhuvud taget resa de nu aktuella fallen det viktiga spörsmålet, huruvida föreliggande di-rektiv för myndigheterna äro sådana, att fordringarna på fastighetsägarna att vidtaga för dem ytterst betungande skyddsåtgärder för allmänt ändamål icke komma att uppehållas längre än som är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till krigsutvecklingen.

Interpellation. (Forts.)

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande frågor:

1. Är det herr statsrådets mening att anskaffning av mörkläggningsmateriel skäligen bör åläggas fastighetsägarna nu i vår, då vi stå inför den ljusare årstiden, då sådan materiel icke är lika nödvändig som eljest och innan man med säkerhet vet om detta är nödvändigt med hänsyn till den vidare krigsutvecklingen eller att de böra åläggas anskaffande av sjukvårdsmateriel i hus vilkas skyddsrum uppenbarligen icke kunna erbjuda nödigt skydd mot bombanfall av den art och effektivitet som numera synes vara den vanliga?

2. Hava nödiga åtgärder vidtagits för att fordringarna på fastighetsägarna att vidtaga för dem betungande skyddsåtgärder för det allmännas räkning icke komma att uppehållas längre, än som är oundgängligen nödvändig?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Herr **Henriksson** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den *Interpellation.* 23 mars i år cirkulerade genom pressen ett T.T.-meddelande av följande lydelse: »Genom en kupp mot tobaksmonopolet i Göteborg lyckades en obehörig person för några dagar sedan komma över ett paket med 10 000 cigarretter värda 1 200 kr. Han sände per post in en vanlig rekvisitionsblankett, där köparen angavs vara en konsumaffär. Varorna skulle avhämtas, och kuppmakaren infann sig också och tog hand om paketet. När tobaksmonopolet några dagar senare sände räkning till konsumaffären upptäcktes falskariet.»

Detta meddelande har inom handeln väckt ett stort och berättigat uppseende. Därest uppgifterna i notisen äro riktiga, måste nämligen detta innebära att det statliga tobaksmonopolet givit de konsumentkooperativa butikerna en särställning i behandlingshänseende, som icke medgives monolets övriga kunder.

Enligt tobaksmonopolets stränga försäljningsbestämmelser få inga varor utlämnas till återförsäljare utan förskottslikvid. Därtill kommer att enligt nu gällande ransoneringsbestämmelser inga varor få utlämnas utan att köparen avlämnar ransoneringskuponger eller inköpsbevis motsvarande den köpta kvantiteten. Av det refererade T.T.-meddelandet att döma har tobaksmonopolet i Göteborg utlämnat ett parti av 10 000 cigarretter till ett värde av 1 200 kr. på en rekvisition i Konsums namn utan att vare sig förskottslikvid eller ransoneringskuponger avkrävts köparen.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Är det med verkligheten överensstämmande att konsumentkooperativa affärer såsom kunder till tobaksmonopolet erhålla en förmånligare behandling än övriga återförsäljare av tobaksvaror?

Är det riktigt att tobaksmonopolet utlämnat det i notisen omnämnda varupartiet utan att ransoneringskuponger avlämnats före eller vid varans mottagande?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om beredande åt landsbygdens befolkning av rättvisare representation i riksdagens andra kammare;

nr 12, i anledning av väckta motioner om införande av tilläggsmandat vid val till riksdagens andra kammare; och

nr 13, i anledning av väckt motion om översyn och revidering av stadgan om val till riksdagens utskott;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en överingenjörsbefattning vid försvarets fabriksverk m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1945/46 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förrådsfond m. m.; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Filip Malmqvist i Huskvarna från skyldighet att erlagga viss stämpelavgift;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 8, 9 och 10 §§ strafflagen;

nr 24, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid; och

nr 25, i anledning av väckt motion om bidrag ur kyrkofonden till bestridande av kostnaderna för ombyggnad av prästgården i Kvikkjokks kapellförsamling;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1, 2 och 9 kap. vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 23, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om villkor för rätt att utföra bil- och därmed jämförbara reparationer;

nr 24, i anledning av väckta motioner om ny lagstiftning angående behörighet att utöva tandläkarkonsten;

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 26, i anledning av dels väckt motion angående förstärkning av förhandlingsrätten för stats- och kommunalanställda tjänstemän, dels ock väckt motion om viss ändring i lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av motion om utredning rörande byggnadsverksamhetens inverkan på arbetskraftens sysselsättning inom andra områden av näringslivet; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående elektrifiering av avlägset liggande skogsbygder.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Osterman m. fl.*, nr 565, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid Statens sinnessjukhus m. m.; samt

herrar *Sundström* i Skövde och *Lövgren*, nr 566, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 245, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.16 em.

In fidem
Sune Norrman.